

İslâm hukukçuları, belli durumlarda akdın sadece bir kısmının butlânını, geri kalanının ise geçerli olmasını mümkün göreberek "butlânın bölünmesini" kural olarak kabul etmişler, bu konuda Batı hukukunun sübjektif karakterli ölçüsü yerine "her iki kısmın da belirliliği" şeklinde daha objektif bir ölçü getirmişlerdir (geniş bilgi için bk. Zerkâ, II, 652-653). Bâtil akdın başka bir akdın unsurlarını eksiksiz taşıması halinde de akde dönüşüp dönüşmeyeceği tartışmalıdır. Ücreti verilmeyeceği söylenen bir satış hibeye, kiralamaya, âriyete dönüşebilir mi? İslâm hukukçularının bir kısmı bunu kabul ederken Hanefîler'in dahil olduğu ikinci bir grup tasvip etmez. Bâtil akid ve hukukî işlemler kendiliğinden hükümsüz ve geçersiz olduğundan iptali için ayrıca dava açmaya gerek yoktur. Butlân hali herkes tarafından ileri sürülebileceği gibi mahkemece de re'sen göz önünde bulundurulabilir. Ancak bazı hallerde, bilhassa butlân sebebinin tartışılabilir olması veya akdın icrasının tamamlanması gibi durumlarda mahkemenin butlânın tesbiti istenebilir. Butlân zaman aşımına uğramaz; bâtil akid ve işlemler zaman aşımı ile sıhhat kazanmazlar.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, "btl" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, "butlân" md.; Wensinck, *Mu'cem*, "btl" md.; Müslim, "Akdîye", 17-18; Ebû Dâvûd, "Sünen", 5; Kâsânî, *Bedâ'î*, V, 305; Âmidî, *el-İhkâm*, Kahire 1976, II, 174-180; Molla Hüsrev, *Mir'ât*, İstanbul 1307, s. 74-82; *Mecelle*, md. 109, 110, 370; M. Yûsuf Mûsâ, *el-Emvâl ve nazariyyetü'l-akd*, Kahire 1952, s. 435-445; Senhûrî, *Meşâdirü'l-hak*, IV, 133-168, 288-298; M. Ebû Zehre, *el-Ahvâlü's-şahsiyye*, Kahire 1957, s. 148-153; a.m.f., *el-Milkîyye ve nazariyyetü'l-akd*, Kahire 1977, s. 409-419; Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, II, 641-671; Chafik T. Chehata, *Théorie général de l'obligation en droit musulman hanéfite*, Paris 1969, s. 127-136; Bilmen, *Kamus*, VI, 86-91; Karaman, *İslâm Hukuku*, II, 251-310; J. N. D. Anderson, "Invalid and Void Marriages in Hanafi Law", *BSOAS*, XIII/2 (1950), s. 357-366; Y. Linant de Bellefonds, "Fâsîd wa Bâtil", *EI²* (İng.), II, 829-833.

ALİ BARDAKOĞLU

BUVÂT GAZVESİ

(عزوة بواط)

Hz. Peygamber'in ilk gazvelerinden biri.

Buvât Medine'nin yaklaşık 80 km. kuzeybatısında, Mekke-Suriye ticaret yolu üzerinde bulunan bir mevkidir. Hz. Muhammed Medine'ye hicret ettikten sonra

çeşitli kabilelerle iş birliği yaparak Mekke-Suriye ticaret yolunu kontrol altına almak ve böylece Kureys'e ekonomik açıdan ağır bir darbe indirmek istiyordu. Ancak bunu gerçekleştirmek için iş birliği yapmak zorunda olduğu kabilelerin can ve mal güvenliklerini Kureys tehdidine karşı garanti etmesi gerekiyordu. Bu sebeple Hz. Peygamber, Ümeyye b. Halef el-Cumahî emrindeki 100 kişilik bir muhafız birliğinin himayesinde 2500 develeden oluşan Kureys kervanının Buvât'tan geçeceğini haber alınca, Sa'd b. Muâz'ı (başka bir rivayette Sâib b. Osman b. Maz'un'u) Medine'de yerine vekil bırakıp 200 kişilik bir kuvvetle ikinci yılın rebülevvel ayında (Eylül 623) yola çıktı. Sefer sırasında Resûlullah'ın beyaz sancığını Sa'd b. Ebû Vakkâs taşıdı. Kervan bölgeden daha önce geçmiş olduğu için müslümanlar düşmanla karşılaşmadan Medine'ye döndüler.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 12; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 598; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 8-9; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 405-407; İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 246; Diyârbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, I, 363; Muhammad Ahmad Bashumail, *The Great Battle of Badr*, Lahore, ts., s. 75; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 238, 468; Abdülvehhâb Muhammed Ali el-Aduvânî, "el-Ğazevâtü'n-nebeviyye, senevâtühe'l-hicriyye ve şühûruhe'l-kameriyye", *el-Mevrid*, IX/4, Bağdad 1981, s. 531-550.

AHMET ÖNKAL

BUYRUK

(bk. FERMAN).

BUYRULDU

Osmanlı diplomatiğinde yüksek rütbeli görevlilerin kendilerinden aşağı mevkilerde bulunanlara gönderdikleri emirler için kullanılan bir terim.

Buyruldu veya buyuruldu Türkçe buyurmak fiilinden yapılmış bir isimdir. Yazıldıkları yer bakımından merkez ve taşrada yazılanlar olarak ikiye ayrılmalari mümkün olan bu tür belgelerin özel bir yazılış şekilleri vardır. *Fâtih Kânunnâmesi*'ne göre padişahın tuğrasını taşıyan hükümler ancak üç şahsın buyrulduları ile yazılabildi. Bunlardan dünya işlerine dair olan meselelerde sadrazam, maliye ile ilgili işlerde defterdar, şer'î davalarda ise kazaskerler yetkili kılınıyordu. *Dîvân-ı Hümâyûn*'a verilen bir arz, arıza, arzuhal veya takrir okunup istek

kabul edildiği takdirde üzerine "buyruldu" kelimesi bazan tek olarak, bazan da "arz olunduğu üzere tahrir oluna deyü buyruldu" gibi yapılacak işlemi gösteren bir cümlenin sonuna ilâve edilerek yazılırdı. "Buyruldu" kelimesi kullanılmayan buyruklara da rastlanmaktadır. Mesele "kanun üzere buyruldu" yerine sadece "kanun üzere" ifadesinin konduğu da olurdu (BA, A.DVN, nr. 1763). Divanda buyruğunun konmasından sonra belli formüller çerçevesinde nişancı, reisülküttâb yahut divan kâtiplerinden biri tarafından müsvedde yapılarak hüküm hazırlanıp ilgili yere gönderilirdi. Fermân-ı âlî isdârı için yazılan buyruklara herhangi bir ilâve yapılması bazı şartlara bağlı idi. Sadâret kethüdâsı ve reisülküttâb dışındakilerin yapacakları ilâvelerde mutlaka sadrazamın "sahh"ı ve "pençe"si gerekli idi. XIX. yüzyıl başlarında bu usule riayet edilmemeye başlanması dolayısıyla 1811'de "pençe ve sahh-ı âlî bulunmadıkça emrin isdâr edilmemesi" hususunda katî talimat verilmişti (reisülküttâba yazılan 4 Receb 1226/25 Temmuz 1811 tarihli hüküm: BA, MD, nr. CCXXXIII, 217/581). *Dîvân-ı Hümâyûn*'un önemini kaybederek devlet işlerinin yürütülmesinin Paşa Kapısı'na intikalinden sonra, diğer her türlü evrakla birlikte sadrazamın, müsveddeleri tezkireciler tarafından hazırlanan buyrukları da sadâret

Baltacıların kişilik giyecek masraflarıyla ilgili bir buyruldu (TSMa, nr. E 735/104)

